

1. ข้อมูลข่าวสารของราชการ

1.1 วิธีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ

หลักการที่สำคัญของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ในส่วนของข้อมูลข่าวสารของราชการ คือ “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” ดังนั้น วิธีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ ตามพระราชบัญญัตินี้ จึงได้บัญญัติให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวและลักษณะของข้อมูลข่าวสารของราชการ ซึ่งข้อมูลข่าวสารของราชการมีหลายลักษณะแตกต่างกันตามสภาพและความสำคัญ โดยแบ่งได้ดังนี้

1. ข้อมูลข่าวสารของราชการที่ต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา
2. ข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้
3. ข้อมูลข่าวสารอื่นของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดหาให้เมื่อประชาชนมีคำขอ
4. เอกสารประวัติศาสตร์

1.1.1 ข้อมูลข่าวสารของราชการที่ต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา

ข้อมูลข่าวสารของราชการที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องส่งไปลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา เนื่องจากเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญและต้องการให้มีการเผยแพร่ให้ประชาชนได้รู้ ประกอบกับการนำลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาเป็นการเผยแพร่ที่สามารถนำมาอ้างอิงเป็นหลักฐานในการใช้ประโยชน์ได้ โดยข้อมูลที่ต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) โครงสร้างและการจัดองค์กรในการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ
- (2) สรุปอำนาจหน้าที่ที่สำคัญและวิธีการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ
- (3) สถานที่ติดต่อเพื่อขอรับข้อมูลข่าวสารหรือคำแนะนำในการติดต่อกับ

หน่วยงานของรัฐ

(4) กฎ มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบ แบบแผน นโยบาย หรือการตีความ ทั้งนี้ เฉพาะที่จัดให้มีขึ้น โดยมีสภาพอย่างกฎ เพื่อให้มีผลเป็นการทั่วไปต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว หากยังไม่ได้ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา จะนำมาใช้บังคับในทางที่ไม่เป็นคุณแก่บุคคลใดไม่ได้ เว้นแต่ผู้นั้นจะได้รู้ถึงข้อมูลข่าวสารนั้นตามความเป็นจริงมาก่อนแล้วเป็นเวลาพอสมควร อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้มีการเผยแพร่หรือเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าว ด้วยวิธีการอย่างอื่น และได้มีการดำเนินการตามวิธีการนั้น ๆ แล้ว ถือได้ว่าการเผยแพร่หรือเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวแล้ว

(5) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนด ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการยังไม่ได้กำหนดข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐต้องนำไปลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาเพิ่มเติม ตามบทบัญญัตินี้

1.1.2 ข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชน เข้าตรวจสอบได้

ชนิดของข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ ประชาชนเข้าตรวจสอบได้

ข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจสอบได้ เป็นข้อมูลข่าวสารที่มีความสำคัญรองลงมาจากข้อมูลข่าวสารของราชการประเภทที่ต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา กล่าวคือ เป็นข้อมูลข่าวสารของราชการที่ประชาชนควรได้รู้ กฎหมาย จึงกำหนดหน้าที่ให้หน่วยงานของรัฐจัดรวบรวมไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจสอบเมื่อใดก็ได้ ซึ่งได้แก่ข้อมูลดังต่อไปนี้

- (1) ผลการพิจารณาหรือคำวินิจฉัยที่มีผลโดยตรงต่อเอกชน รวมทั้ง ความเห็นแย้ง และคำสั่งที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาวินิจฉัยดังกล่าว
- (2) นโยบายหรือการตีความที่ไม่เข้าข่ายต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาตามมาตรา 7(4) อันได้แก่ กฎ มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบ แบบแผน นโยบาย หรือการตีความ ทั้งนี้ เฉพาะที่จัดให้มีขึ้นโดยมีสภาพอย่างกฎ เพื่อให้มีผลเป็นการทั่วไปต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง
- (3) แผนงาน โครงการ และงบประมาณรายจ่ายประจำปีของปีที่กำลังดำเนินการ
- (4) คู่มือหรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่ของเอกชน
- (5) ข้อมูลข่าวสารที่ได้มีการจัดพิมพ์ เพื่อให้แพร่หลายตามจำนวนพอสมควร ซึ่งการลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาได้มีการอ้างอิงถึง
- (6) สัญญาสัมปทาน สัญญาที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือ สัญญาร่วมทุนกับเอกชนในการจัดทำบริการสาธารณะ
- (7) มติคณะรัฐมนตรี หรือมติคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยกฎหมายหรือโดยมติคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ ให้ระบุรายชื่อรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการพิจารณาไว้ด้วย
- (8) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนด กฎหมาย กำหนดให้คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการมีอำนาจกำหนดให้หน่วยงานของรัฐ จัดให้มีข้อมูลข่าวสารใด ๆ ให้ประชาชนตรวจสอบเพิ่มเติมได้ ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการได้กำหนดให้ประกาศประกวดราคาและประกาศสอบราคาของหน่วยงานของรัฐ ที่

หัวหน้าส่วนราชการลงนามแล้ว และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลการพิจารณาการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานของรัฐ เป็นข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชนตรวจดู

หลักเกณฑ์และวิธีการจัดให้ตรวจดู

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ให้อำนาจคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการจัดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนเข้าตรวจดู ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดู มีสาระสำคัญดังนี้

(1) ต้องมีสถานที่เฉพาะเพื่อที่ประชาชนจะทำการตรวจดู และศึกษาข้อมูลข่าวสารได้โดยสะดวกตามสมควร ตามกำลังบุคลากรและงบประมาณ ทั้งนี้ เพื่อเป็นส่วนตัวในการตรวจดูและศึกษา

(2) ต้องจัดให้มีกรณีที่มีรายละเอียดเพียงพอให้ประชาชนสามารถตรวจดูเองได้โดยสะดวก

(3) ข้อมูลข่าวสารที่จัดให้ตรวจดู ประชาชนต้องสามารถตรวจดูเองได้โดยสะดวก

(4) ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐเห็นว่าจำเป็นต้องมีระเบียบการรักษา ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการเข้าใช้บริการหรือความปลอดภัยของข้อมูลข่าวสาร หน่วยงานของรัฐอาจกำหนดระเบียบได้ โดยคำนึงถึงความสะดวกในการตรวจดูของประชาชนด้วย

(5) การจัดสถานที่ให้ประชาชนเข้าตรวจดู อาจจัดไว้ที่ห้องสมุดของหน่วยงานอื่นหรือสถานที่ของเอกชนที่อยู่ใกล้เคียงกับที่ตั้งของหน่วยงานของรัฐนั้นก็ได้

ผู้มีสิทธิตรวจดู

บุคคลผู้ใช้สิทธิเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสาร **ไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสียหรือ**

เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารของราชการที่เข้าตรวจดู ประชาชนที่มีความสนใจในข้อมูลข่าวสารของราชการ ก็ย่อมมีสิทธิเข้าตรวจดูได้ โดยไม่ต้องระบุว่าจะนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ในการใดและในการใช้สิทธิเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ประชาชนมีสิทธิในการเข้าตรวจดูสิทธิในการขอสำเนาหรือขอสำเนาที่มีค่ารับรองสำเนาถูกต้อง

สิทธิของคนต่างด้าว ในการขอเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐ ต้องจัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้นี้ คนต่างด้าวมียสิทธิขอเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการเพียงเท่าที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎกระทรวง ในเรื่องดังกล่าว ดังนั้น คนต่างด้าว จึงยังไม่มีสิทธิเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการ ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ

ข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยไม่ได้

กรณีที่มีข้อมูลข่าวสารใดมีส่วนที่ต้องห้ามมิให้เปิดเผย ในการจัดให้ประชาชน
ตรวจดูข้อมูลข่าวสารดังกล่าว ให้หน่วยงานของรัฐลบหรือตัดทอนหรือทำโดยประการอื่นใด ที่ไม่เป็นการ
เปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนนั้นได้

1.1.3 ข้อมูลข่าวสารอื่นของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดทำให้เมื่อประชาชน มีคำขอ

หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครอง หรือควบคุม ดูแล ของหน่วยงานของ
รัฐ นอกจากข้อมูลข่าวสารของราชการที่ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ข้อมูลข่าวสารของราชการ ที่จัดไว้ให้
ประชาชนเข้าตรวจดูได้ หรือข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีการจัดให้ประชาชนได้ค้นคว้าตามมาตรา 26
แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ แล้ว

หลักเกณฑ์และวิธีการจัดให้ตรวจดู

หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ในการเปิดเผยหรือจัดหาข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชน
ที่มายื่นคำขอถึงหน่วยงานของรัฐ เว้นแต่ในกรณีที่เข้าข้อยกเว้นที่ไม่ต้องเปิดเผย โดยผู้ที่ประสงค์จะ
ได้ข้อมูลข่าวสารจะต้องยื่นคำขอข้อมูลข่าวสารของราชการต่อหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้ควบคุมหรือ
ครอบครองข้อมูลข่าวสารนั้น และในคำขอของผู้ยื่นต้องระบุลักษณะของข้อมูลข่าวสารที่ต้องการใน
ลักษณะที่อาจเข้าใจได้ตามสมควร และหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบมีหน้าที่จัดหาข้อมูลข่าวสารนั้นให้แก่
ผู้ขอภายในเวลาอันสมควร จะเห็นได้ว่า รูปแบบการจัดหาข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชน ตามวิธีนี้มี
ลักษณะเป็นการจัดหาข้อมูลข่าวสารให้แก่ผู้ขอเป็นรายกรณี และมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความ
ต้องการของแต่ละคน จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นการจัดหาข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนเป็นการเฉพาะราย
ข้อมูลข่าวสารของราชการที่ประชาชนยื่นคำขอเป็นการเฉพาะรายนี้ ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องที่จะขอว่าจะขอ
ในเรื่องอะไร ดังนั้น หากไม่เข้าข้อยกเว้นที่ไม่ต้องเปิดเผยตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ก็ถือเป็นหน้าที่ของ
หน่วยงานของรัฐที่จะต้องจัดให้ทั้งสิ้น

ในกรณีที่ผู้ขอมีคำขอโดยระบุข้อมูลข่าวสารที่ต้องการในลักษณะที่เข้าใจได้ตาม
สมควรแล้ว หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบมีหน้าที่จัดหาข้อมูลข่าวสารนั้นให้แก่ผู้ขอภายในเวลาอันสมควร
เว้นแต่ผู้ยื่นนั้น ขอจำนวนมากหรือบ่อยครั้งโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หน่วยงานของรัฐอาจปฏิเสธไม่จัดหา
ข้อมูลข่าวสารให้ตามความต้องการของผู้ยื่นได้ เพราะผู้ยื่นร้องขอเกินที่จะได้ข้อมูลข่าวสารตามสิทธิได้รู้
และการที่กฎหมายกำหนดไว้ในลักษณะดังกล่าวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการใช้สิทธิเกินสมควรหรือไม่
สุจริต เพื่อถ่วงดุลการทำงานหรือทำให้เป็นภาระแก่หน่วยงานของรัฐมากเกินไปส่วนกรณีที่หน่วยงาน
ของรัฐปฏิเสธไม่จัดหาข้อมูลข่าวสารให้ตามความต้องการของผู้ขอข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากคำขอระบุ

ข้อมูลข่าวสารที่ต้องการในลักษณะที่ไม่อาจเข้าใจได้ ฝ่ายผู้ขอมีสิทธิร้องเรียน ต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการให้ทบทวนได้ว่าการระบุลักษณะของข้อมูลข่าวสารนั้นไม่สามารถเข้าใจได้จริงหรือไม่

ในกรณีที่ข้อมูลข่าวสารของราชการมีสภาพที่อาจบรูปลายง่าย หน่วยงานของรัฐจะขอขยายเวลาในการค้นหาให้หรือจะจัดทำสำเนาให้ในสภาพอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่ข้อมูลข่าวสารนั้นก็ได้นอกจากนี้ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐค้นหาให้ต้องเป็นข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่แล้ว ในสภาพที่พร้อมจะให้ได้ มิใช่เป็นการต้องไปจัดทำ วิเคราะห์ จำแนกรวบรวม หรือจัดให้มีขึ้นใหม่ เว้นแต่เป็นการแปรสภาพเป็นเอกสารจากข้อมูลข่าวสารที่บันทึกไว้ในระบบการบันทึกภาพหรือเสียง ระบบคอมพิวเตอร์ หรือระบบอื่นใด ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนด แต่ถ้าหน่วยงานของรัฐเห็นว่ากรณีเช่นนั้นไม่ใช่การแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า และเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพสำหรับผู้นั้นหรือเป็นเรื่องที่จะเป็นประโยชน์แก่สาธารณะ หน่วยงานของรัฐจะจัดหาข้อมูลข่าวสารนั้นให้ก็ได้ หากเป็นการสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ตามปกติของหน่วยงานของรัฐนั้นอยู่แล้ว

1.1.4 เอกสารประวัติศาสตร์

โดยหลักแล้วข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐไม่ประสงค์จะเก็บรักษาหรือมีอายุครบกำหนดเวลาต้องส่งข้อมูลข่าวสารของราชการ ตามมาตรา 26 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ นับแต่วันที่เสร็จสิ้นการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารนั้น หน่วยงานของรัฐต้องส่งมอบให้แก่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา เพื่อคัดเลือกไว้ให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้า ซึ่งคณะรัฐมนตรีอาจออกระเบียบกำหนดให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐทำลายข้อมูลข่าวสารของราชการได้โดยไม่ต้องเก็บรักษา ปัจจุบันยังไม่มีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดหน่วยงานอื่นของรัฐตามบทบัญญัตินี้

กำหนดเวลาที่ต้องส่งมอบข้อมูลข่าวสารของราชการให้แก่หอจดหมายเหตุแห่งชาติกรมศิลปากร หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา แยกประเภทได้ดังนี้

(1) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เมื่อครบ 75 ปี นับแต่วันที่เสร็จสิ้นการจัดให้มีข้อมูลข่าวสาร

(2) ข้อมูลข่าวสารของราชการดังต่อไปนี้ เมื่อครบ 20 ปี นับแต่วันที่เสร็จสิ้นการจัดให้มีข้อมูลข่าวสาร

(2.1) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และความมั่นคงในทางเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

(2.2) การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม

(2.3) ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการทำความเข้าใจหรือคำแนะนำภายในดังกล่าว

(2.4) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งคนใด

(2.5) รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร

(2.6) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผย หรือข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้ใด

(2.7) กรณีอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งขณะนี้ยังไม่มี การตราพระราชกฤษฎีกากำหนดประเภทของข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมแต่อย่างใด

ข้อมูลข่าวสารตาม (2.1) – (2.7) เป็นข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีดุลพินิจที่จะให้เปิดเผยหรือไม่ก็ได้

กำหนดเวลา 75 ปี และ 20 ปี ตามที่กล่าวไว้ (1) และ (2) อาจขยายออกไปได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(ก) หน่วยงานของรัฐเห็นว่า ยังจำเป็นต้องเก็บรักษาข้อมูลข่าวสารของราชการไว้เองเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย โดยต้องจัดเก็บและจัดให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้าตามที่จะตกลงกับหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

(ข) หน่วยงานของรัฐเห็นว่า ข้อมูลข่าวสารของราชการนั้น ยังไม่ควรเปิดเผยโดยมีคำสั่งขยายเวลากำกับไว้เป็นการเฉพาะราย คำสั่งการขยายเวลานั้นให้กำหนดระยะเวลาไว้ด้วย แต่จะกำหนดเกินคราวละ 5 ปีไม่ได้

1.2 ขอบเขตของการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ

หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ประการหนึ่ง คือ “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” ดังนั้น โดยหลักแล้วหน่วยงานของรัฐจึงมีหน้าที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของตน หากหน่วยงานของรัฐประสงค์จะปฏิเสธไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบ หน่วยงานของรัฐจะต้องให้เหตุผล และเหตุผลดังกล่าว ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด โดยข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในหลักเกณฑ์ไม่ต้องเปิดเผยมี 2 กรณี คือ

1.2.1 ข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยไม่ได้โดยเด็ดขาด ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารของราชการ ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

1.2.2 ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ภายใต้ดุลพินิจของหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะมีคำสั่งไม่ให้เปิดเผยก็ได้ โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน ซึ่งได้แก่ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1.2.2.1 ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ ได้แก่

(1) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และความมั่นคงในทางเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

(2) การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม

(3) ความเห็นหรือคำแนะนำภายในในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการทำความเข้าใจหรือคำแนะนำภายในดังกล่าว

1.2.2.2 ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของเอกชน ได้แก่

(1) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด

(2) รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร

(3) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผยหรือข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น

คำสั่งไม่ให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการในกรณีนี้ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจกำหนดเงื่อนไขอย่างใดก็ได้ แต่ต้องระบุว่าเปิดเผยไม่ได้นั้น เพราะเป็นข้อมูลข่าวสารประเภทใดเพราะเหตุใด และให้ถือว่าการมีคำสั่งไม่ให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการดังกล่าวเป็นดุลยพินิจโดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามลำดับสายการบังคับบัญชา

แต่อย่างไรก็ดี ผู้ขอมีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งไม่ให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ของราชการตามมาตรา 14 หรือมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ

1.3 การคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐ

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารใดแม้จะเข้าข่ายต้องมีความผิดตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ก็ไม่ต้องรับผิด หากได้กระทำไปโดยสุจริตในกรณีดังต่อไปนี้

3.3.1 กรณีข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 15 ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ดำเนินการโดยถูกต้อง ตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. 2544

3.3.2 กรณีข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 15 ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับตามที่กำหนดในกฎกระทรวง มีคำสั่งให้เปิดเผยเป็นการทั่วไปหรือเฉพาะแก่บุคคลใดเพื่อประโยชน์อันสำคัญยิ่งกว่าที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ หรือชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรือประโยชน์อื่นของบุคคล และคำสั่งนั้นได้กระทำโดยสมควรแก่เหตุ ในการนี้ จะมีการกำหนดข้อจำกัดหรือเงื่อนไขในการใช้ข้อมูลข่าวสารนั้นตามความเหมาะสมก็ได้

